

ИЛЮСТРАЦИЯ ИРИДЕНЪ

Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

Редакция и Администрація: София, улица Клементина 19. — Телефонъ 1932.

Тодоръ Лазаровъ

Лазаръ попъ Трайковъ

Иванъ Гарвановъ

Борисъ Сарафовъ

Творцитѣ на Македонското освободително дѣло.

Скопие

Скопие е познато още от най-старите времена. Известен е със своето минало, по хубавото си географско местоположение и по своето търговско и военно значение. Град Скопие е разположен красиво на двата бряга на Вардара, 2 часа далеч от Скопска Черна Гора, в полите на Водна планина. На юг широко плодородно поле, а на запад красива колловина, гдето в Вардара се вливат реките Треска и Лепенец, под манастира Матка. По-голямата част е от лявата страна на Вардара, между два хълма; западен, върху който се намира старата крепост, запазена и до сега и источен, с прочутото тепе Гази Баба, който леко се спуска към реката Вардар. Чудна и величествена гледка се открива от към двата хълма. На юг Вардара се вие ту към едната, ту към другата страна и по плодородното Скоп-

ско поле, посято с мак, тютюн, зърнени храни, бостани, овощия, лозя и пр. Още по-чудна и вълшебна гледка се открива от каменния мост към величествения и бълосижен Шар с грандиозния Люботрън, покрити през по-голямата част от годината с сняг. От турско време има запазени много джамии с арабски стил, стари каменни здания като Куршумли хан с стотини отделения, някога търговско стоварище, а напоследък тъмничен затвор, гдето видни наши дейци сж губили своите сили и мощ между влажните стени на хана, затворени по политически съображения от турската власт. Други такива сж Капан хан, Сули хан и пр. Другата част на Скопие, която лежи на дясния бряг, е по-нова. Там е железопътната гара, има хубави здания, хотели и прави улици. По склоновете на Водна планина амфитеатрално сж разположени селата Долно и Горно Водно, а по на запад селото Нерези, с прочутият мона-

стир Св. Пантелеймон. През града реката Вардар прави една чудна извивка, прилична на французката буква S. Тя го украсява и мие, но когато почнат да се топят снеговете от Шар планина, излиза от своето корито, залива града и полето, както бв случая през 1912 год. Двете части на града сж съединени с един каменен мост, построен от турско време и друг един по-нов железен, по-надолу от горния. За нас българите градът Скопие има голямо историческо зна-

чение още от най-старите български царе. Той е влизал в пределите на българската държава още от Бориса, Симеона, Самуила Калояна и е бил важен център. Град Скопие преди Балканската война имаше около 46,000 жители, от които 22,000 бяха българи, 18,000 турци и албанци, 2000 цигани, 600 власи и само 100-на сърби, дошли от Призрен и Прищина. Скопие е голям търговско-икономически център. Тук се кръстосват извънредно важни пътища за Солун по долината на Вардара, за Ниш по долината на Морава, за Митровица по долината на р. Лепенец, през Кача-

Град Скопие и кът от околността му

нишкия проход, за Тетово по горното течение на р. Вардар

и пр. Въ далечното минало още тези пътища сж били големите артерии на града Скопие, гдето сж дохождали търговци и сж купували кожи, сърмени, издѣлия, платна, тютюн, мак и пр. Тук сж внасяни от вън гайтани, памук, платове, колониални стоки, защото хинтерланда на Скопие е бил голям. Сега всеки вторник в града става голям пазар, на който дохождат около 3—4000 селяни от околността. Тук ще видите по пазаря хубави селянки и селяни от Черногорията, от полето, от Кършияка, облечени в разнообразни носии, които пленяват чужденца с хубостта си на китени разкошно. На пазаря се говори главно българския език. Когато шведският професор Енсен посети града Скопие, той бв очуден като виждаше, че навсякъде само български се говори. Въ града има големи мелници, кожарска фабрика много табакани, пивоварна фабрика и повече от

20 еснафски сдружения на занаятчинтъ. Голъма частъ отъ населението изкарва прехраната си главно отъ търговия, занаяти и земледѣлие. Въ околността има хубави зеленчукови градини, лозя и овощия. Икономическото положение на Скопие е било и е добро. Твърде малко скопяни сж изселени навънъ, а отъ околнитѣ градове въ Македония сж придошли въ града щипяни, велешани, крушовчани, кратовци, кумановци, битолчани и пр.

За насъ градътъ Скопие е билъ голъмъ културно-просвѣтенъ центъръ. Още отъ 1833 год. тукъ

Въ полето на културно-просвѣтната борба той се водѣше отъ достойни синове, като Зафиръ Малевъ, Карайове, Георги Роглевъ, Богданъ Таневъ, Хаджи Кочо Икономовъ, Иванъ Ковалаковъ, Г. Китинчевъ и др., които не сж вече между живитѣ. Тукъ сж се подвизавали въ областта на учебното дѣло монаха Павелъ отъ Дебърския манастиръ „Св. Иванъ“ и Иорданъ Хаджи Константиновъ, Джинотъ, постъпилъ за учител презъ 1848 год. родомъ отъ Велесъ, известенъ народенъ деецъ. Той развилъ чудна дейность, както въ полето на просвѣтата,

Четата на Струмишкия войвода Атанасъ Нивички

е подигнатъ енергично църковния въпросъ. Българската община пъкъ съществува отъ 1869 година, а въ 1879 год. Скопие е вече центъръ на голъма българска епархия. Първъ български митрополитъ е билъ Доротей. Следъ него Видински Кирилъ. Теодосий, Максимъ, Синесии и най-после Неофитъ. Въ града има стари две черкви: Св. Богородица, Св. Димитри и по-нова Св. Константинъ и Елена. Преди Балканската война ние българитѣ имахме тукъ сръдно педагогическо училище, девическо съ стопански отдѣлъ, свещеническо и 10 основни училища. Ученици и ученички 2000, които сж били обучавани отъ 60—70 души учители. Скопие за насъ е светиня не само въ духовно отношение, но и въ революционно, понеже той наредъ съ всичкитѣ други кѣтища на Македония взема живо участие въ революционната борба противъ турското робство.

така и въ духовната борба срещу гърцитѣ. Въ полето на революционната борба скопяни дадоха бележити дейци, каквито сж: Б. Дранговъ, В. Аджеларски, Д. Цвѣтановъ и пр. Тукъ въ педагогическото училище е следвалъ и завършилъ сръдното си образование нашия любимъ вождъ Тодоръ Александровъ. Новитѣ поробители сѣрбитѣ посегнаха върху най-светото нѣщо на скопяни. Както въ цѣлата Македония, така и тукъ затвориха българскитѣ черкви и училища, като се стремятъ да заличатъ всички спомени отъ миналото, обаче едно трѣбва да се знае, че въ всички времена на тежко изпитание, скопяни достойно се държахъ и не се поддалоха на никакви чужди влияния, та и при новигѣ поробители тѣ ще сѣмѣятъ достойно да запазатъ своето национално име и честь.

Л. Т.